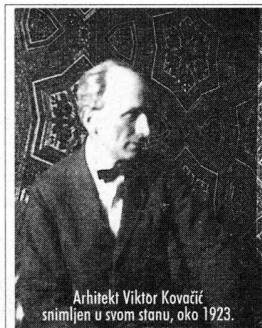

U stanu arhitekta Viktora Kovačića

I Matošu u tom gnijezdu ništa nije suvišno

Stan arhitekta Viktora Kovačića u potkrovlju Masarykove 21 ostao je do danas u cijelosti sačuvan u svom izvornom obliku, što je doista rijetkost i u svijetu, pa ga se visoko vrednuje kao primjer kulture stanovanja u prvim desetljećima 20. stoljeća

Arhitekt Viktor Kovačić snimljen u svom stanu, oko 1923.

Arhitekt Viktor Kovačić rođen je 28. srpnja 1874. u Ločendolu pokraj Rogoške Slatine, od oca Antuna, postolarskog majstora, i majke rođene Žolger. Rođen je u Stajerskoj, gdje nikada nije živio. Bio je Hrvat i to je uvijek isticao. Zavičajno pravo stekao je u očevu rodnom kraju, Humu na Sutli. Kao malo dijete ostao je bez roditelja pa je veliku ulogu u njegovu životu odigrao ugledni skrbnik, koji ga je kao šestogodišnjaka upisao u osnovnu školu u Grazu. Tamo je pohađao i obrtnu školu, a sa sedamnaest godina je došao u Zagreb. Prakticirao je od 1891. u uredu poznatih zagrebačkih graditelja Kune Waimanna i Gjüre Carne-luttija, zatim pet godina u ateljeru Hermana Bolléa, tada vodećeg arhitekta u Zagrebu. Bollé ga 1896. preporučuje kao vrlo sposobna i darovita na Akademiju likovnih umjetnosti u Beču, gdje upisuje specijalku za arhitekturu kod vodećeg predstavnika modernog pokreta, Otta Wagnera. Nakon završene Akademije vraća se u Zagreb i otvara privatni ateljer.

Bori se protiv historizma i traži da moderna arhitektura odgovara suvremenim potrebama i duhu vremena, ali nikada ne zaboravlja vrijednosti tradicije. Na natječaju za regulaciju Kaptola (1908) dobiva I. nagradu, no realizacija nije nikad ostvarena. Godine 1910. udružuje se s arhitektom Hugom Ehrlichom.

U nizu vila koje nastaju prije Prvog svjetskog rata Kovačić slobodnom organizacijom tlocrta stvara prototip moderne oblikovane obiteljske kuće (vila kipara Roberta Frangeša, Rokov prvoj 2, 1910/11; vila Vrabanić na Josipovcu 2, 1911; vila dr. Čepulića, Jurjevska 63a, 1913. i druge.

U trokatnici na uglu Mažuranićeva trga i Hebrangove ulice za dr. Franka (1914) sažimlje svoja načela tradicije (firentinska palača) i modernoga funkcionalizma.

1910. godine započeo je gradnju crkve sv. Blaža u Deželjevu prilazu.

1920. godine ostvaruje tip suvremeno koncipirana stambeno poslovnog objekta, kuću *Slavex* na Svačićevu trgu 13 i na Trgu hrvatskih velikana 3.

1923. godine stvara svoje najpoznatije djelo, palaču Burze.

1920. je godine izabran za sveučilišnog predavača, a 1922. za redovnog profesora na Visokoj tehničkoj školi u Zagrebu.

19. studenoga 1923. oženio se u crkvi Blažene Djevice Marije u Remetama učiteljom Terezijom Arhanić.

21. listopada 1924. umro je od upale bubrega u Zagrebu.

To, naravno, možemo zahvaliti arhitektovoj supruzi Tereziji, koja ga je nadživjela četrdeset i dvije godine. Gospođa Kovačić čuvala je s mnogo pijeteta ambijent koji je stvorio njezin suprug te ga je 1953. darovala gradu Zagrebu. Grad je zbirku Viktora Kovačića 1980. dodijelio na upravljanje Muzeju grada Zagreba, koji je nakon sveobuhvatnih sanacijskih, konzervatorskih i muzeoloških zahvata stan otvorio za javnost.

Zgrada na mansardi koje je uredio vlastiti stan dvojna je najama kuća (danas u Masarykovo 21 i 23), koju je sam Kovačić projektirao 1906. za Antuna Oršića i Reginu Divković iz Zagreba. U projektu te kuće još se osjeća, kao nigdje drugdje, bečka Wagnerova škola, u oblikovanju detalja na pročelju nazire se duh secesije. Glatka siva ploha i efektna kompozicija pravokutnika u grafičkoj igri blistavih linija koju stvaraju zlatna stakalca sugerira naglašenu vertikalnu kompoziciju pročelja. Nema na njoj ni traga historizma, pa je to jedno od prvih zagrebačkih *očičenih* pročelja.

Umjesto honorara za projekt i vođenje gradnje Kovačić je od investitora Antuna Oršića, krojača iz Ilice 17, dobio stan u mansardi na doživotno uživanje. Iz tog razloga Kovačić je svoj stan naknadno, tijekom gradnje, oblikovao, pažeći da njime ne umišti već gotovo pročelje.

U tom malenu trosobnom, ali istodobno monumentalnu stanu, sve je po mjeri i proučavano; iskorišten je svaki zid, gdje god je to bilo moguće ugrađeni su i kamulirani ormari te police za knjige i druge sitnice. Tu je Kovačić za sebe organizirao intimni i radni prostor, u koji je bježio da bi se odmorio, daleko od vreve gradilišta, a ipak u središtu zbivanja, izdvojen u samoći tavana, ali često i okružen prijateljima i zancima koji su hodočastili u njegov udoban dom željni razgovora.

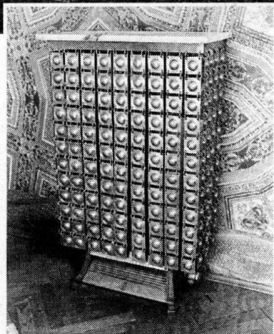
Biblioteka u sobi za rad i razgovor

«Na prigodnim domjercima», piše Antun Jiroušek u «Vijencu» 1925. «tumačio bi Kovačić prisutnima zornu na namještanju svoga stana, kako uređaj mnogih naših domova — po-

red svega bogatstva i raskoši — ne odgovara savremenome shvatanju interieura umjetnosti i da treba u stanove postavljati takovo pokućstvo, koje će odgovarati ne samo ukusu nego i navikama i karakteru stanara; to se sve može postići, dokazivao bi uvjerljivo, u potpunome skladu s ukusom i stilskim osjećajem.»

Prvu ocjenu stana dao je već 1908. A. G. Matoš. Pišući o Kovačiću kao nadi hrvatske moderne umjetnosti, on nije mogao, a da na kraju članka ne spomene kako je njegov stan «prava umjetnina, svojim mekanim, sivim tonalitetom i provedenim principom lapidarnosti; ništa u tom gnijezdu nije suvišno. Zagrebačke gospode, imajući smisla za poeziju interieura, za najveću vještinu: da se ni sa čime — sitnicama može postići efekat velikog stila, išle su kao na hodočašće gledati inauguraciju toga stana, možda najukusnijeg u Zagrebu, na tavanu kuće u Marovskoj ulici.»

Zanimljivu usporedbu umjetničkog osjećanja, «suzdržanost, jednostavnost i monokromiju» vidi Vera Horvat Pintarić i u Kovačića i u Kraljevića. Vera Horvat Pintarić u uvodu

Plinska peč zaklonjena metalnim zastorom, projekt Viktora Kovačića

sajne monografije o slikaru Miroslavu Kraljeviću tumači kako je «Kraljević, kao i Kovačić, bio vrlo osjetljiv na ono što proširuje čovječju unutrašnjost, na odjeću i na prostor u kojem je živio te izdvaja tri prijatelja — Matoša, Kovačića i Kraljevića — kao tri iznimne ličnosti našeg moderniteta... Spomenuta trojka zacijelo je često sudjelovala u brojnim noćnim razgovorima i domjercima tavnaskoga *tusculuma* kuće u tadašnjoj Marovskoj ulici.

I Matošu je Kovačićev stan »prava umjetnina, svojim mekanim, sivim tonalitetom i provedenim principom lapidarnosti; ništa u tom gnijezdu nije suvišno. Zagrebačke gospode, imajući smisla za poeziju interieura, za najveću vještinu: da se ni sa čime — sitnicama može postići efekat velikog stila, išle su kao na hodočašće gledati inauguraciju toga stana, možda najukusnijeg u Zagrebu, na tavanu kuće u Marovskoj ulici.«

Premerl, Nada. I Matošu u tom gnijezdu ništa nije suvišno. // Vijenac, god. VII, br. 130, 25. veljače 1999., str. 14, 19.

ga Viktora Kovačića, ulje na dasci crnogorskoga slikara Mila Milunovića, koji je u Zagrebu živio od 1924. do 1926. postavila je na to mjesto Terezija Kovačić.

U kutu je stara plinska peč, vješto zaklonjena Kovačićevim vertikalno povezanim kvadratnim mjedjenim pločicama, ovješena poput zastora. Vrata prema spavaćoj sobi zastirna su velikim kašmirskim šalom od tanke vunene tkanine, koji pridonosi odijeljenosti toga polivalentna prostora.

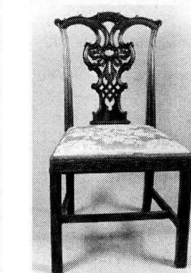
Na malenom empiriskom pisaćem stolu u kutu prostorije stoji niz sitnih predmeta povezanih s Kovačićevom strukom. U ladići stola čuvaju se kao i nekoć njegovi osobni dokumenti — od krsnog lista do dekreta za imeno-

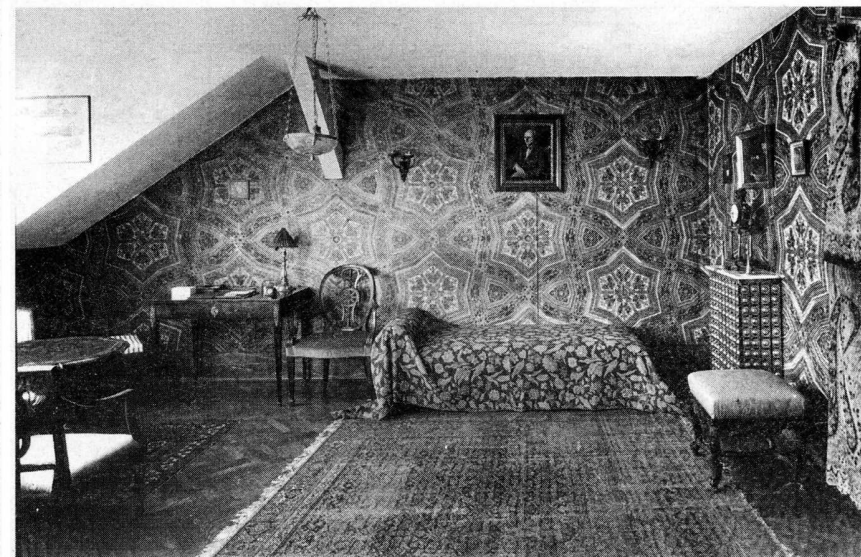
Spavaonica je opremljena bidermajer-pokućstvom

Predsoblje

Vera Horvat Pintarić u uvodu sjajne monografije o slikaru Miroslavu Kraljeviću tumači kako je »Kraljević, kao i Kovačić, bio vrlo osjetljiv na ono što proširuje čovječju unutrašnjost, na odjeću i na prostor u kojem je živio te izdvaja tri prijatelja — Matoša, Kovačića i Kraljevića — kao tri iznimne ličnosti našeg moderniteta... Spomenuta trojka zacijelo je često sudjelovala u brojnim noćnim razgovorima i domjercima tavnaskoga *tusculuma* kuće u tadašnjoj Marovskoj ulici

Pogled na dio sobe za razgovor i rad

vanje redovnim profesorom arhitektonske kompozicije.

Spavaonica je najsjetlija prostorija u njegovu stanu. Zeleni postiči intimu toga prostora, izabire jednostavno i skromno bidermajer-pokućstvo. Soba je spojena s kupaoionicom i predsobljem.

Kupaoonica je ipak tijekom godina obnavljana, no izvorni ugođaj te prostrane prostorije stvaraju Kovačićevi ormari; sačuvan je i keramički umivaonik iz prvih desetljeća našega stoljeća i pod njim rijetki primjerak drvenog bidea na tokarenim nogama, s uložnom porculanskom posudom pokrivnom drvenim poklopcem.

Nakon letimična obilaska stana nameće se zaključak da je Kovačić u relativno malenu prostoru znalčki organizirao prostor i pokazao da se i najskromnijim arhitektonskim sredstvima može postići sklad i funkcionalnost.

Nada Premerl